

ประชากรและการแพร่กระจายของชะนีในป่าบาลา
Population and Distribution of Gibbons in Bala Forest

ศิริพร ทองอารีย์

นักวิทยาศาสตร์ 7ว

บทคัดย่อ

การศึกษาประชากรและการแพร่กระจายของชะนีในป่าบาลา โดยวิธีตรวจหาเสียงร้องประกาศเขตครอบครอง (call count) จำนวน 15 ครั้ง ๆ ละ 3 วัน ระหว่างเดือนมกราคม 2541 จนถึงมีนาคม 2542 พบว่าในพื้นที่ป่าบาลา เนื้อที่ 105,725 ไร่ มีชะนีมือดำ (*Hylobates agilis*) 15 คู่ จำนวน 41 ตัว และ ชะนีดำใหญ่ (*Hylobates syndactylus*) 3 คู่ จำนวน 14 ตัว อาศัยอยู่ในบริเวณป่าตระกูลไม้ยาง (Diptercarp Forest) ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลตั้งแต่ 200 เมตร รทก. ซึ่งในพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร สามารถพบชะนีมือดำ จำนวน 3 คู่ ส่วนความหนาแน่นประชากรชะนีดำใหญ่ มีเพียง 1 คู่ ต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร ความถี่ในการร้องของชะนีมือดำในแต่ละวันของการสำรวจ โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 68.74 (51.1%-89.9% , n = 45) ส่วนชะนีดำใหญ่ มีค่าเฉลี่ยความถี่ในการร้องแต่ละวันคิดเป็นร้อยละ 72.57 (64.4%-82.2% , n = 3) และชะนีทั้งสองชนิดจะส่งเสียงร้องในช่วงเวลา 5.20 น.-14.30 น. โดยตัวเมียจะเป็นผู้ส่งเสียงร้อง great call ขึ้นก่อน แล้วตัวผู้จะต้องแทรกประสานเสียง ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในช่วงเวลา 6.00-7.00 น.

พันธุ์ไม้ที่ชะนีดำและชะนีดำใหญ่เลือกกินเป็นอาหารมี 38 ชนิด โดยเลือกกินผลสุกร้อยละ 54.9 ผลอ่อนและผลดิบร้อยละ 31.3 ใบอ่อนร้อยละ 9.9 และดอกอ่อนร้อยละ 3.9

ชะนีเป็นสัตว์ในกลุ่มไพรเมต (Primate) ที่หากินกลางวันและเลือกที่จะหากินอยู่ตามเรือนยอดไม้ ในพื้นที่ป่าที่มีความสมบูรณ์ มีชั้นของเรือนยอดไม้ไม่ห่างกันจนเกินไป (นริศ ภูมิภาคพันธ์, 2532) ในประเทศไทยมีชะนี 4 ชนิด ได้แก่ ชะนีมือขาว (*Hylobates lar*) ซึ่งพบทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ และทางทิศตะวันตกของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ชะนีมงกุฏ (*Hylobates pileatus*) บริเวณเทือกเขาพนมรึก และแถบห้วยลำตะคองในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ชะนีมือดำ (*Hylobates agilis*) พบบริเวณจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส (สถานีวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2533) และชะนีดำใหญ่ (*Hylobates syndactylus*) พบในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฮาลา-บาลา ชะนีทั้ง 4 ชนิด นี้จัดเป็นสัตว์ใกล้จะสูญพันธุ์ (endangered species) และสัตว์ในบัญชีหมายเลข 1 ของ CITES (Humphrey and Bain, 1990) สำหรับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฮาลา-บาลา มีรายงานการพบชะนีเพียง 2 ชนิด คือ ชะนีมือดำและชะนีดำใหญ่

ชะนีเป็นสัตว์สังคมที่อยู่รวมเป็นครอบครัวประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูกอ่อน (infant) และลูกที่โตไม่เต็มวัย (juvenile) ซึ่งเมื่อถึงระยะเจริญพันธุ์แล้วจะแยกตัวออกไปสร้างเขตครอบครองสร้างครอบครัวใหม่ ชะนีแต่ละคู่จะครอบครองพื้นที่หากินแน่นอน และประกาศอาณาเขตด้วยเสียงร้อง (Gizmek, 1972) ดังนั้นการประเมินความหนาแน่นของประชากรชะนีจากเสียงร้องประกาศเขตครอบครองจึงสามารถดำเนินการได้ และเพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดความคลาดเคลื่อนของจำนวนประชากรชะนี ควรใช้เวลาการสำรวจแต่ละจุดสำรวจ 2-5 วัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ยิ่งในพื้นที่ที่อาณาเขตกว้างๆ เช่น การสำรวจชะนีมังกูญในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว จังหวัดจันทบุรี พบว่าเพียงร้อยละ 47 ของครอบครัวชะนีทั้งหมด (จำนวน 30 คู่) จะส่งเสียงร้องทุกวัน (Boockelman and Sanpoad, 1993)

การศึกษาประชากรและการแพร่กระจายของชะนีมือดำและชะนีดำใหญ่ในป่าบาลา-ฮาลา โดยใช้วิธีการสำรวจตรวจหาทิศทางของเสียงร้องที่ประกาศเขตครอบครอง เพื่อให้ทราบสถานภาพด้านประชากรและแหล่งอาศัย ตลอดจนแหล่งอาหารสำคัญในครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแผนงานอนุรักษ์ชนิดพันธุ์สัตว์ป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์และเป็นมาตรการในการบริหารจะจัดการพื้นที่ป่าบาลาให้เป็นป่าอนุรักษ์ที่สมบูรณ์แบบต่อไป
